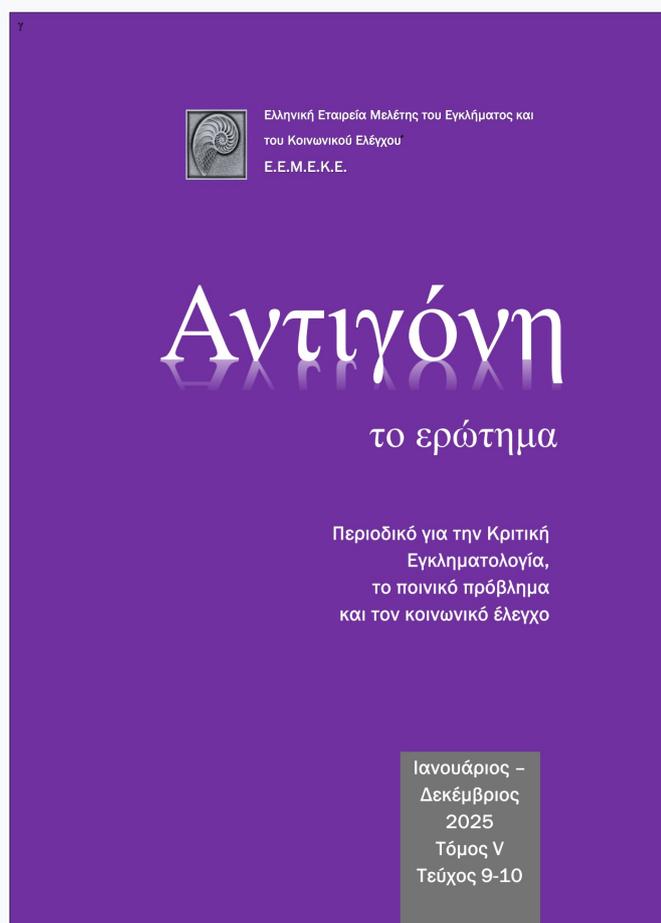

Αντιγόνη: το ερώτημα

Τόμ. 5, Αρ. 9-10 (2025)

Αντιγόνη: το ερώτημα, Ιανουάριος - Δεκέμβριος 2025

Ναρκωτικά και Εξαρτήσεις. Συστηματική Ερμηνεία του Ν. 4139/2013 και των άρθρων 27-54 του Ν. 5129/2024 των Νίκου Παρασκευόπουλου, Κώστα Κοσμάτου (επιμ.). Από τις εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη (2025).

Σοφίας Βιδάλη Αφ. Καθηγήτριας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

doi: [10.12681/antig.44282](https://doi.org/10.12681/antig.44282)

Copyright © 2026, Αντιγόνη: το ερώτημα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιοκρισίες

Ναρκωτικά και Εξαρτήσεις. Συστηματική Ερμηνεία του Ν. 4139/2013 και των άρθρων 27-54 του Ν. 5129/2024 των Νίκου Παρασκευόπουλου, Κώστα Κοσμάτου (επιμ.). Από τις εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη (2025).

Σοφία Βιδάλη, αφ. Καθηγήτρια, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η προσήλωση των πανεπιστημιακών δασκάλων σε ένα αντικείμενο είναι χαρακτηριστικό της επιστημονικής πορείας πολλών από αυτούς. Η περίπτωση του Νίκου Παρασκευόπουλου και του Κώστα Κοσμάτου χαρακτηρίζεται από μια τέτοια προσήλωση μεταξύ άλλων στο ζήτημα των ναρκωτικών. Από το 2006, δηλαδή 20 χρόνια σχεδόν, παρακολουθούν και συμμετέχουν ενεργά τις νομοθετικές εξελίξεις στο πεδίο αυτό από διαφορετικές θέσεις και αρμοδιότητες, αλλά κυρίως ως έγκριτοι νομικοί και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Έτσι το έργο «Ναρκωτικά και Εξαρτήσεις», που επιμελήθηκαν οι δύο καθηγητές έρχεται ως φυσική εξέλιξη της προηγούμενων έργων τους επί της κατ' άρθρον ερμηνείας του θεσμικού πλαισίου για τα Ναρκωτικά και τις εξαρτήσεις. Ωστόσο, το έργο πλέον εμπλουτίζεται από τη συμβολή νέων και πολλά υποσχόμενων νομικών. Έτσι εκτός από τον Νίκο Παρασκευόπουλο, Ομότιμο Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Α.Π.Θ. πλέον και τον Κώστα Κοσμάτο, Αναπληρωτή Καθηγητή της Νομικής Σχολής του Δ.Π.Θ., που συνεπιμελήθηκαν τον τόμο αυτόν, συμβάλλουν με συστηματικές μεταξύ τους συνεργασίες και με αυτοτελή κείμενα ερμηνείας του νομοθετικού πλαισίου, ο ποινικολόγος Χρήστος Λαμπάκης, Διδάκτορας Νομικής του Α.Π.Θ., ο Πρωτοδίκης Μιχάλης Μαρτίνης, υποψήφιος Διδάκτορας Νομικής Α.Π.Θ. και η ποινικοκόλογος Μαρία Μπαϊρακτάρη, υποψήφια διδάκτορας Νομικής Α.Π.Θ. Στο έργο επιχειρείται μία ενδεδειγμένη ερμηνευτική επικαιροποιημένη προσέγγιση των άρθρων του Ν. 4139/2013 αλλά και των νέων διατάξεων του Ν. 5129/2024.

Ο νόμος 4139 «νόμος περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις» αποτέλεσε ένα κομβικό νομοθέτημα για την εποχή του, στη διαμόρφωση του οποίου συνέβαλαν και ο Νίκος Παρασκευόπουλος και Κώστας Κοσμάτος, ως μέλη της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής. Ειδικότερα με τον νόμο αυτόν μεταξύ άλλων επαναπροσδιορίστηκε το νόημα του όρου ναρκωτικά, όπως και οι έννοιες για την παραγωγή, κατοχή και διακίνηση ναρκωτικών, αλλά προβλέφθηκε και η παραγωγή τελικών προϊόντων φαρμακευτικής κάνναβης, προσδιορίστηκαν ο τρόπος ελέγχου και οι όροι διάθεσης ναρκωτικών ουσιών και προβλέφθηκαν οι όροι προμήθειας και επεξεργασίας ναρκωτικών του κρατικού μονοπωλίου.

Το βιβλίο αυτό επανεξετάζει όλο το προαναφερθέν πλαίσιο, τις λοιπές διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου, όπως και διατάξεις που αφορούν συνολικότερα το πρόβλημα των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων και έχουν εν τω μεταξύ εισαχθεί στην ελληνική έννομη τάξη.

Η δομή του βιβλίου ακολουθεί τα άρθρα του Ν. 4139/2013, με εκτενή παρουσίαση και κριτική προσέγγιση όλων των θεωρητικών και νομολογιακών θέσεων που έχουν κατά καιρούς υποστηριχθεί σε σχέση με τις εν λόγω διατάξεις. Εξετάζει επίσης κριτικά άλλα επιμέρους ζητήματα που τυχόν αναφύονται ιδίως κατά την εφαρμογή του νόμου, σε όλα τα στάδια της εμπλοκής με το ποινικό σύστημα για το ζήτημα των ναρκωτικών, τα οποία ενδέχεται να απασχολήσουν όσους ασχολούνται με το αντικείμενο.

Αρχίζοντας από το πρώτο κεφάλαιο του νόμου με τίτλο «Ναρκωτικά και Πρόδρομες ουσίες» αναλύεται ερμηνευτικά του άρθρου 1, στο οποίο τυποποιείται η έννοια των ναρκωτικών ουσιών, που αποτελούν και το υλικό αντικείμενο των επίσης τυποποιούμενων στον νόμο εγκλημάτων. Περαιτέρω αναλύονται τα άλλα άρθρα του ίδιου κεφαλαίου και επισημαίνονται τα κεντρικά ζητήματα που απορρέουν από τις διατάξεις των άρθρων 2-19 του Ν. 4139/2013, δηλαδή τις διατάξεις που ρυθμίζουν τη νόμιμη παραγωγή και διάθεση ναρκωτικών για φαρμακευτική κυρίως χρήση και συγκεκριμένα. Ακολουθεί η ερμηνεία των διατάξεων του δεύτερου κεφαλαίου (έλεγχος και όροι διάθεσης ναρκωτικών φαρμάκων (άρθ. 4—9) και του τρίτου κεφαλαίου (ναρκωτικά κρατικού μονοπωλίου (άρθρα 10-19), που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο μέσω του οποίου ελέγχεται η νόμιμη διάθεση ναρκωτικών σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και τους όρους προμήθειας και διάθεσης ναρκωτικών από το κράτος για φαρμακευτική χρήση. Επομένως, περιγράφεται και ερμηνεύεται το περιεχόμενο των διατάξεων σχετικά με τη νόμιμη αγορά ναρκωτικών.

Στη συνέχεια σημαντικό μέρος της ύλης αφιερώνεται στην ερμηνεία του Κεφαλαίου Δ του Ν. 4139/2013 (άρθρα 20-41), με τίτλο «ποινικές διατάξεις θεραπευτικά και ασφαλιστικά μέτρα» που αφορά στο σύστημα διάδοσης των ναρκωτικών συνδέεται επομένως με τις παράνομες αγορές και τη διάδοση της ουσιοεξάρτησης. Στο επίπεδο της ποινικοδογματικής τυποποίησης των πρακτικών αυτών, το σύστημα της αγοράς εγκληματοποιείται τυποποιούμενο μέσω των άρθρων 20 έως 23. Τα άρθρα αυτά παρουσιάζουν ιδιαίτερο και εγκληματολογικό και ποινικό ενδιαφέρον, επειδή είναι κρίσιμο όχι μόνον το περιεχόμενο των διατάξεων αλλά κυρίως η εφαρμογή τους, καθώς επιδέχεται αξιολογήσεων (κρίσης) εκ μέρους του εφαρμοστή του νόμου, που δεν είναι πάντοτε ελέγξιμες, ούτε ομοιογενείς: στην πραγματική ζωή και την καθημερινή πρακτική είναι συχνά δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ διαφορετικών ρόλων και θέσεων που «αναλαμβάνουν» οι εξαρτημένοι και επομένως, είναι δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ εξάρτησης, «αναγκαστικής» εμπορίας και επιχειρηματικής δράσης. Γι αυτό και η ερμηνεία των εν λόγω άρθρων στο βιβλίο που παρουσιάζουμε συμβάλλει στην ορθολογική και δικαιότερη εφαρμογή του νόμου.

Συγκεκριμένα, αφού πρώτα εξετάζεται το προστατευόμενο από τις διατάξεις έννομο αγαθό, αναλύεται ερμηνευτικά το άρθρο 20, στο οποίο τυποποιείται η βασική μορφή διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και ακολουθεί, η ερμηνεία των αδικημάτων που τυποποιούνται στα άρθρα 21 έως 25 (ιδιαίτερες περιπτώσεις διακίνησης, διακεκριμένες περιπτώσεις κλπ), τα οποία είτε αποτελούν προνομιάς (άρθρο 21) ή διακεκριμένες παραλλαγές της βασικής μορφής διακίνησης (άρθρα 22 – 23) είτε τυποποιούν αυτοτελείς εγκληματικούς τύπους (άρθρα 24-25). Μέσω της ερμηνευτικής ανάλυσης και εξήγησης του περιεχομένου τους αναδεικνύονται οι επιμέρους τρόποι τέλεσης του κάθε αδικήματος, τα στοιχεία της αντικειμενικής και υποκειμενικής τους υπόστασης, ζητήματα απόπειρας, συμμετοχής, συρροής, ενώ δεν παραλείπεται η αναφορά σε τυχόν δικονομικά θέματα που προκύπτουν εξ' αυτών αλλά και σε ζητήματα διαχρονικού δικαίου.

Στη συνέχεια, αναλύεται και εξηγείται συνοπτικά το νόημα της ευθύνης των νομικών προσώπων (άρθρο 26) όπως ρυθμίζεται ειδικότερα από τον συγκεκριμένο νόμο· ακολούθως παρουσιάζονται οι διατάξεις για τα «ευνοϊκά μέτρα» (άρθρο 27), ιδίως οι προϋποθέσεις εφαρμογής και οι συνέπειες τους και τέλος, τα δικονομικά ζητήματα που συνάπτονται με αυτήν. Περαιτέρω, ακολουθεί εκτενής ανάλυση του άρθρου 28 του νόμου, που αφορά τις πράξεις των ελεγκτικών οργάνων και συγκεκριμένα την ανακριτική διείσδυση του άρθρου 253Α ΚΠΔ, με ιδιαίτερη έμφαση στις προϋποθέσεις εφαρμογής τους τόσο από την πλευρά του ουσιαστικού ποινικού δικαίου όσο και τις δικονομικές προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης.

Στο άρθρο 29 «Καλλιέργεια κάνναβης, χρήση ναρκωτικών ουσιών, πλαστογραφία ιατρικής συνταγής» εξετάζονται μεταξύ άλλων ζητήματα που έχουν απασχολήσει το δημόσιο λόγο ιδίως τη προβληματική του αν πράγματι η προσωπική χρήση συνιστά «πράξη», κατά τους ορισμούς του ποινικού δικαίου ή αποτελεί κατ' ουσίαν «αυτοπροσβολή». Αναλύεται η συνακόλουθα η σκοπιμότητα της εννοιολογικής οριοθέτησης του στοιχείου της «προσωπικής χρήσης» (άρθρο 29, παρ. 1), το οποίο αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά μεταξύ του εν λόγω άρθρου και του άρθρου 20 του νόμου, αφού προηγουμένως έχει γίνει αναφορά.

Το βιβλίο ακολουθώντας τη ροή των άρθρων του νόμου, προχωρά με την αναλυτική ερμηνεία υπόλοιπων των άρθρων του Κεφαλαίου Δ δηλαδή των άρθρων 30 έως 41, τα οποία αναφέρονται στην μεταχείριση των εξαρτημένων δραστών από το ποινικοκατασταλτικό σύστημα. Αρχικά αναλύεται ερμηνευτικά το άρθρο 30 με τίτλο «μεταχείριση εξαρτημένων από ναρκωτικές ουσίες», που αποτελεί κομβικό άρθρο, στο οποίο αποτυπώνονται όλες οι επιμέρους κομβικές ρυθμίσεις τόσο ουσιαστικής όσο και δικονομικής χροιάς, σχετικά με την εξάρτηση από τις ναρκωτικές ουσίες. Στο πλαίσιο αυτό, επιχειρείται η ερμηνεία της έννοιας της «εξάρτησης», η ανάπτυξη των δικονομικών κανόνων για τη διάγνωσή της, αλλά και των εννόμων συνεπειών από την αναγνώρισή της.

Στη συνέχεια, αναπτύσσεται μία εκτενής ερμηνευτική προσέγγιση των άρθρων 31-35, που ρυθμίζουν την ειδική μεταχείριση για τους εξαρτημένους δράστες και -όπως αναλύεται στο έργο- αποβλέπουν κυρίως στην απεξάρτηση - θεραπεία των εξαρτημένων προσώπων και στην κοινωνική τους επανένταξη, αφού προβλέπουν «ευεργετικά μέτρα», που διατρέχουν όλο το φάσμα της ποινικής διαδικασίας.

Ειδικότερα λοιπόν, αναλύονται οι σχετικές ρυθμίσεις που αφορούν το στάδιο της προδικασίας και την ειδική μεταχείριση χρηστών ναρκωτικών ουσιών (άρθρο 31), τη συμμετοχή ή ολοκλήρωση προγραμμάτων απεξάρτησης (άρθρο 32, 33), την εισαγωγή σε κατάσταση ή πρόγραμμα απεξάρτησης για πρώτη φορά στο πλαίσιο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης (άρθρο 34) και, τέλος, των ρυθμίσεων που αφορούν την υπό όρο απόλυση (άρθρο 35). Αναλύονται επίσης οι διατάξεις για την «απαγόρευσης άσκησης επαγγέλματος», τους περιορισμούς διαμονής (άρθρα 36, 37) και αναπτύσσονται προβληματισμοί σχετικά με τη de facto κατάργησή του άρθρου, με την εισαγωγή του ν. 4619/2019.

Ο ν. 4139 αφιερώνει ειδική διάταξη για τους ανήλικους και τους νεαρούς ενήλικες δράστες (άρθρο 39) η ερμηνεία της οποίας πλαισιώνεται στο υπό κρίση βιβλίο από την ανάπτυξη της έννοιας της ανηλικότητας και των διακρίσεών της, τα προβλεπόμενα μέτρα σε βάρος των ανηλικών αλλά και ζητήματα που αφορούν την εξάρτηση. Επίσης, αναλύεται η ειδικώς προβλεπόμενη παρεπόμενη ποινή της δήμευσης (άρθρο 40) αλλά και η κατάσχεση και δήμευση (ως μέτρο ασφαλείας) των ναρκωτικών ουσιών στο άρθρο 41 του Ν. 4139/2013. Η εκτενής ανάλυση των ρυθμίσεων του Ν. 4139/2013 ολοκληρώνεται με την ερμηνεία των δικονομικών διατάξεων των άρθρων 42-44, οι οποίες αφορούν την αρμοδιότητα για την αστυνόμευση, τον έλεγχο και την προανάκριση που διενεργείται για τα προβλεπόμενα στον νόμο αδικήματα, την προδικασία και τις αρμοδιότητες κατά τη διάρκεια αυτής αλλά και την αρμοδιότητα για την εποπτεία αυτών των δικονομικών σταδίων εκ μέρους του εισαγγελέα εφετών.

Στο βιβλίο περιγράφονται συνοπτικά οι διατάξεις περί διάθεσης εσόδων από τις επιβαλλόμενες ποινές και η διάθεση για εκπαιδευτικούς σκοπούς κλπ. Το έβδομο κεφάλαιο (Ζ) του ν. 4139 που αφορά την οργάνωση της πολιτικής κατά των ναρκωτικών (οργανισμοί και όργανα, προγράμματα αντιμετώπισης της εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες) έχει υποβληθεί σε σημαντικές τροποποιήσεις από την νομοθεσία που στο μεταξύ θεσπίστηκε από τότε που ίσχυε ο ν. 4139, αλλά κυρίως ανεστράφη η λογική της οργάνωσης αυτής της πολιτικής πρόσφατα, με τον ν. 5129/2024. Έτσι η ύλη του βιβλίου δεν θα μπορούσε να μην περιλάβει τις εξελίξεις αυτές. Γι αυτό και το βιβλίο ολοκληρώνεται με κριτικά ερμηνευτικά σχόλια και αξιολόγηση επί των άρθρων 27-54 του Ν. 5129/2024, με τα οποία καθιερώνεται η νέα αντίληψη για την πολιτική κατά των ναρκωτικών και ρυθμίζεται η πρόληψη κι αντιμετώπιση των εξαρτήσεων μέσω της καθιέρωσης ενιαίου πλαισίου οργάνωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών. Παρουσιάζονται τα θετικά και αρνητικά στοιχεία, ιδίως υπό το πρίσμα των συνεπειών που απορρέουν από την

κατεύθυνση περιορισμού της αυτοδιοίκησης του ΚΕΘΕΑ. και σχολιάζεται κριτικά η μεταρρύθμιση αυτή που αφορά τα «στεγνά» προγράμματα απεξάρτησης. Στο έργο συμπεριλαμβάνονται επίσης παραρτήματα που αφορούν καταρχάς τους πίνακες ουσιών του άρθρου 1 του Ν. 3459/2006 (όπως ισχύει) καθώς και άλλα νομοθετικά κείμενα που συμπληρώνουν το θεσμικό πλαίσιο γύρω από τη «διακίνηση» των ναρκωτικών ουσιών.

Συνολικά πρόκειται για ένα έργο που χαρακτηρίζεται από συστηματική βιβλιογραφική και νομολογική έρευνα και συνεπή ερμηνευτική μεθοδολογία ενώ ταυτόχρονα διέπεται από άρτια ποινικοδογματική ταξινόμηση και παρουσίαση των κρίσιμων στοιχείων και προϋποθέσεων συνδρομής των όρων που προβλέπει ο νόμος σε κάθε άρθρο. Τα στοιχεία αυτά πλαισιώνονται από τις αναγκαίες θεωρητικές αναφορές και εμβασύνσεις στο πεδίο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, της εγκληματολογίας και της ποινικής δικονομίας.

Ένα τέτοιο βιβλίο την ύλη του οποίου πολύ συνοπτικά διατρέξαμε στις προηγούμενες παραγράφους, παρά τη στενά νομική διάσταση του αποτελεί επιπλέον εκτός από ένα βοήθημα για νομικούς και ένα χρήσιμο πόνημα για όποιον ενδιαφέρεται για το ζήτημα των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων: έτσι είναι χρήσιμο για δικηγόρους, δικαστικούς λειτουργούς, αστυνομικούς, ερευνητές, φοιτητές, στελέχη της Διοίκησης κλπ.

Η χρησιμότητα αλλά και η επιστημονική αξία του έργου αυτού στο σύνολο του αναδεικνύεται περαιτέρω από το γεγονός, ότι το ζήτημα των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων αποτελεί πλέον δομικό πρόβλημα στις σύγχρονες κοινωνίες, καθώς η απαγόρευση της παραγωγής συνολικά και της διακίνησης συμβιώνει με το αντίθετό της (βλ. και παλαιότερο έργο της γράφουσας (2015) για την ήπια αστυνόμευση των εξαρτημένων στο πλαίσιο του προγράμματος εκπαίδευσης και έρευνας με τον ΟΚΑΝΑ <https://www.calameo.com/read/004406899b2f6a5eb3b5e>): και η συμβίωση που την έχει αναλύσει συνολικότερα ο W. Chambliss ιδίως στο έργο του *On the take*, αναπτύσσεται από τη μία με την απαγόρευση και από την άλλη με την ανάπτυξη των παράνομων αγορών και με το μετασχηματισμό των ναρκωτικών σε «ευχάριστα» προϊόντα αναψυχής, με τις μεταβολές των προτιμήσεων των χρηστών και την εξάπλωση των συνθετικών ναρκωτικών, αλλά και με τη διαφθορά στους ελεγκτικούς μηχανισμούς και στους φορείς επιβολής του νόμου. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο ο θεσμικός εξορθολογισμός και ιδίως νομοθετική σαφήνεια του πλαισίου αντιμετώπισης των ναρκωτικών και των εξαρτήσεων έχει ιδιαίτερα κρίσιμο ρόλο. Παρόλα αυτά όπως είναι γνωστό η νομοθέτηση και σε αυτό το επίπεδο, διακρίνεται από τις ασάφειες, τις συχνές αλλαγές χωρίς στέρεη αιτιολογική βάση και τις νομολογιακές αποκλίσεις, ζητήματα που επιδρούν στην εφαρμογή του νόμου. Επομένως έργα όπως αυτό των Παρασκευόπουλου, Κοσμάτου, Λαμπάκη, Μαρτίνη και Μπαϊρακτάρη έχουν διαχρονική αξία καθώς επιχειρούν να ερμηνεύσουν και να εξηγήσουν συστηματικά την κοινωνική αντίδραση απέναντι στο πρόβλημα των ναρκωτικών με τρόπο που να συνδέει τη θεωρία με την πράξη.